

راهنمای بالینی

شیوه برخورد با

تعویق کامل مفصل دان

به همراه

درجه برنامه مراقبت پرستاری و
اصطلاحات و اختصارات شایع و پرکاربرد در تئوری

مؤلف

امیر موسی رضائی

عضو هیأت علمه دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

سرشناسه : موسی‌رضائی، امیر
عنوان و نام پدیدآور : راهنمای بالینی شیوه برخورد با تعویض کامل مفصل ران .../مؤلف
امیر موسی‌رضائی.
مشخصات نشر : اصفهان : انتشارات مانی، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری : ۲۹۴ص.: مصور، جدول.
شابک : 978-600-184-140-8
وضعیت فهرست‌نویسی : فیپا
یادداشت : کتابنامه.
موضوع : مفصل ران -- جایگزینی
موضوع : Total hip replacement
موضوع : مفصل ران -- جایگزینی -- بیماران -- توانبخشی
موضوع : Total hip replacement -- Patients -- Rehabilitation
رده‌بندی کنگره : RD ۵۴۹ / ۱۳۹۷
رده‌بندی دیویی : ۶۱۷.۵۸۱
شماره کتابشناسی ملی : ۵۳۲۷۶۴۲

اصفهان - صندری پستی: ۸۱۶۴۵-۳۹۶

تلفکس: ۳۱-۱۲۷۸۵۹۰

E-mail: Maniipub@yahoo.com

راهنمای بالینی شیوه برخورد با تعویض کامل مفصل ران

امیر موسی‌رضائی

انتشارات مانی

۱۰۰۰ نسخه

اول. ۱۳۹۷

سوره، آسمان و سپاهان

۹۷۸-۶۰۰-۱۸۴-۱۴۰-۸

۳۸۰۰۰ تومان

نام کتاب:

نویسنده:

ناشر:

شمارگان:

نوبت و سال چاپ:

چاپ، لیتوگرافی و صحافی

شابک:

قیمت:

فهرست مطالب

پیشگفتار و مقدمه مؤلف	۱۴
کلیات آناتومی مفصل ران در ناحیه لگن	۱۸
حرکات مفصل ران	۲۶
معاینه فرد مبتلا به اختلال مفصل ران	۲۶
تعویض مفصل ران	۳۰
علائم و نشانه‌ها	۳۵
اندیکاسیون‌های عمل جراحی تعویض مفصل ران	۳۶
۱- آرتروز یا ساییدگی (استئوآرتریت) مفصل ران	۳۸
۲- اسپوندیلیت انکیلوزان	۳۸
۳- ضربه شدید به مفصل ران	۳۹
۴- کم خونی داسی شکل	۴۰
۵- دررفتگی مادرزادی مفصل ران	۴۱
۶- دیسپلازی یا نیمه دررفتگی مفصل ران	۴۳
۷- روماتیسم مفصل ران	۴۴
۸- سیاه شدن سر استخوان ران (نکروز آواسکولار)	۴۶
۹- شکستگی استابولوم در لگن	۴۸
۱۰- شکستگی اینترتروکانتریک و ساب تروکانتریک لگن	۵۱
۱۱- شکستگی سر استخوان ران	۵۴
۱۲- شکستگی گردن استخوان ران	۵۵
جراحی تعویض مفصل ران در بیماری‌های خاص	۵۸

- الف) مبتلایان به هموفیلی ۵۸
- ب) مبتلایان به نارسایی کلیه ۵۹
- تشخیص ۶۰
- تشخیص‌های افتراقی آرتروز در درد مفصل ران ۶۱
- درمان ۶۳
- الف) درمان‌های غیرجراحی ۶۳
- ب) درمان‌های جراحی ۶۴
- ب-۱) تعویض مفصل بای‌پولار لگن ۶۵
- درمان شکستگی ران؛ تعویض مفصل کامل یا تعویض بای‌پولار ۶۸
- ب-۲) عمل جراحی Resurfacing ۶۹
- ب-۳) اوستئوتومی ۷۱
- ب-۴) جراحی فیوژن، جراحی "حرکت ممنوع" ۷۳
- ب-۵) سوراخ کردن سر استخوان ران ۷۵
- ب-۶) عمل جراحی تعویض مفصل کامل ران و اجزای ایمپلنت (پروتز) ۷۶
- ۱) مفصل مصنوعی سیمانی ۷۷
- ۲) مفصل مصنوعی غیرسیمانی ۷۹
- جنس ایمپلنت‌ها ۸۰
- ایمپلنت‌های فلز- فلز ۸۰
 - ایمپلنت‌های فلز- غیرفلز ۸۰
 - ایمپلنت‌های سرامیکی ۸۱
- مشکلات به تأخیر انداختن جراحی تعویض مفصل ران ۸۲
- طول عمر مفصل مصنوعی و زمان مناسب جراحی ۸۳
- فواید تعویض مفصل ران ۸۵
- خطرات و عوارض جراحی تعویض مفصل ران و مداخلات پرستاری مربوطه ۸۸
- ۱- در رفتگی مفصل مصنوعی ران ۹۰
- ۲- لقی شدن مفصل مصنوعی ۹۶
- ۳- ترومبوز وریدهای عمقی ۹۷
- ۴- عفونت ۱۰۲

- ۵- ساینده‌گی مفصل مصنوعی ران ۱۰۶
- ۶- استئولیز (خورده شدن استخوان) در اطراف مفصل مصنوعی ران ۱۰۸
- ۷- شکستگی در اطراف مفصل مصنوعی ران ۱۰۹
- ۸- درد لگن بعد از انجام تعویض مفصل ران ۱۱۳
- نکات مهم آموزشی قبل از جراحی تعویض کامل مفصل ران ۱۱۶
- الف) قبل از بستری شدن در بیمارستان ۱۱۶
- آماده سازی محیط خانه ۱۱۷
- ۱) اتاق خواب ۱۱۷
- ۲) حمام ۱۱۷
- ۳) آشپزخانه ۱۱۸
- ۴) پله ها ۱۱۸
- ۵) اتاق نشیمن ۱۱۸
- ب) بعد از بستری شدن در بیمارستان (قبل از عمل تعویض مفصل ران) ۱۱۹
- اصول مراقبت‌های پرستاری بعد از جراحی تعویض کامل مفصل ران ۱۲۱
- مروری بر خلاصه مهم‌ترین اقدامات انجام شده در بیمارستان ۱۲۹
- نکاتی که می‌بایست بعد از تعویض مفصل ران رعایت کرد ۱۳۱
- نکاتی که می‌بایست برای همیشه بعد از تعویض مفصل ران رعایت کرد ۱۳۲
- نکات مهم آموزشی بعد از جراحی تعویض کامل مفصل ران ۱۳۳
- الف) راهنمای فعالیت‌های روزانه بعد از عمل جراحی تعویض مفصل ران ۱۳۳
- راهنمای عملی آموزش شیوه استفاده از عصا و واکر ۱۳۴
- واکر/ عصا ۱۳۵
- ۱- الگوهای قرار دادن و اعمال فشار (بر پای مبتلا در راه رفتن با واکر با عصا) ۱۳۶
- راه رفتن صحیح و اصولی ۱۳۶
- واکر ۱۳۸
- اصول استفاده از واکر ۱۴۰
- نکات ایمنی در استفاده از واکر ۱۴۲
- آموزش نشستن بر/ بلند شدن از صندلی با استفاده از واکر ۱۴۳
- نشستن بر روی صندلی ۱۴۳

- ۱۴۴..... - بلند شدن از روی صندلی
- ۱۴۶..... - آموزش روش بلند شدن (خارج شدن) از تخت و بدست گرفتن واکر
- ۱۴۷..... - آموزش راه رفتن با واکر
- ۱۴۹..... - آموزش استفاده از پله با واکر
- ۱۴۹..... الف) بالا رفتن از پله با واکر به سمت جلو
- ۱۵۰..... ب) بالا رفتن از پله با واکر به سمت عقب
- ۱۵۱..... ج) پایین آمدن از پله با واکر به سمت جلو
- ۱۵۳..... چگونگی استفاده صحیح از عصای زیر بغل (کراچ)
- ۱۵۳..... اندازه بودن عصای زیر بغل
- ۱۵۴..... طرز صحیح گرفتن عصای زیر بغل
- ۱۵۴..... حفظ تعادل با عصای زیر بغل
- ۱۵۵..... آموزش راه رفتن با عصای زیر بغل
- ۱۵۵..... الف) بدون گذاشتن پای مبتلا روی زمین
- ۱۵۷..... ب) با گذاشتن پای مبتلا روی زمین
- ۱۵۸..... آموزش نشستن روی صندلی با کمک عصای زیر بغل
- ۱۵۹..... آموزش بلند شدن از صندلی با کمک عصای زیر بغل
- ۱۵۹..... آموزش استفاده از پله با عصای زیر بغل
- ۱۵۹..... الف) بالا رفتن از پله بدون حفاظ کناری با دو عصا
- ۱۶۰..... ب) بالا رفتن از پله با حفاظ کناری با دو عصا
- ۱۶۱..... ج) پایین آمدن از پله بدون حفاظ کناری با دو عصا
- ۱۶۲..... د) پایین آمدن از پله با حفاظ کناری با دو عصا
- ۱۶۳..... هـ) بالا رفتن از پله با یک عصا
- ۱۶۴..... و) پایین آمدن از پله با یک عصا
- ۱۶۵..... پیاده روی مستقل
- ۱۶۶..... خوابیدن و ایستادن صحیح و اصولی
- ۱۶۹..... نشستن صحیح و اصولی
- ۱۷۴..... طرز صحیح وارد شدن به رختخواب
- ۱۷۴..... طرز صحیح خارج شدن از رختخواب

۱۷۴.....	حمام کردن.....
۱۷۵.....	استفاده از دستشویی.....
۱۷۶.....	پوشیدن لباس.....
۱۷۶.....	نکات مربوط به جابجایی.....
۱۷۸.....	وسایل کمکی مورد نیاز بعد از عمل جراحی.....
۱۷۹.....	فیزیوتراپی عمل جراحی تعویض مفصل ران.....
۱۸۰.....	ب) ورزش و حرکات اصلاحی پس از تعویض مفصل ران.....
۱۸۱.....	ب-۱) نرمش‌های بلافاصله پس از جراحی تعویض مفصل ران.....
۱۸۱.....	- پمپ پا (پمپ پا).....
۱۸۲.....	- چرخش مچ پا (چرخش پا).....
۱۸۲.....	- تقویت، کواد، سپس (عضلات چهار سر ران).....
۱۸۲.....	- انقباض عضلات باسر در حالت درازکش.....
۱۸۳.....	ب-۲) نرمش‌های چند روز پس از جراحی تعویض مفصل ران.....
۱۸۳.....	- خم کردن زانو به روبرو.....
۱۸۴.....	- تکنیک باز کردن (دور کردن) پاها.....
۱۸۴.....	- بالا بردن مستقیم پا.....
۱۸۵.....	- مستقیم کردن زانو.....
۱۸۵.....	ب-۳) نرمش‌های چند هفته پس از جراحی تعویض مفصل ران.....
۱۸۵.....	- تمرین اول.....
۱۸۶.....	- تمرین دوم.....
۱۸۷.....	- تمرین سوم.....
۱۸۷.....	ب-۴) نرمش‌های پیشرفته ران پس از جراحی تعویض مفصل ران.....
۱۸۷.....	- تمرین اول: افزایش انعطاف پذیری و قدرت مفصل ران.....
۱۸۸.....	- تمرین دوم: افزایش انعطاف پذیری و نیرومندی مفصل ران.....
۱۸۹.....	- تمرین سوم: افزایش انعطاف پذیری مفصل ران و تقویت عضلات لگن و شکم.....
۱۸۹.....	- تمرین چهارم: تقویت مفصل ران.....
۱۹۰.....	- تمرین پنجم: افزایش انعطاف پذیری و تقویت عضلات پشت ران.....
۱۹۰.....	- تمرین ششم: تقویت عضلات جلوی ران.....

- ۱۹۱..... تمرین هفتم: تقویت عضلات پشت ران
- ۱۹۱..... تمرین هشتم: تقویت ران‌ها
- ۱۹۲..... تمرین نهم: تقویت ران‌ها و بهبود وضعیت تعادل
- ۱۹۳..... تمرین دهم: تقویت ران‌ها
- ۱۹۳..... تمرین یازدهم: تقویت ران‌ها
- ۱۹۴..... تمرین دوازدهم: تقویت عضلات پا و بهبود وضعیت تعادل
- ۱۹۵..... تمرین سیزدهم: تقویت عضلات پا و بهبود وضعیت تعادل
- ۱۹۶..... تمرین چهاردهم: تقویت عضلات پا و بهبود وضعیت تعادل
- ۱۹۶..... استاده از دو چرخه ثابت
- ۱۹۷..... تعویض مجدد مفصل ران - ناحیه لگن (رویژن)
- ۱۹۸..... علل تعویض مجدد مفصل مصنوعی ران
- ۱۹۹..... تعویض مفصل ران و رانندگی
- ۲۰۰..... حساسیت بدن بیمار نسبت به پروتز ران
- ۲۰۱..... عمل دو طرفه تعویض کامل مفصل ران
- ۲۰۱..... سلامتی بیمار
- ۲۰۱..... بازتوانی بعد از عمل
- ۲۰۲..... حمایت از بیمار بعد از عمل
- ۲۰۳..... برنامه مراقبت پرستاری
- ۲۰۳..... ۱- درد
- ۲۰۶..... ۲- اختلال در حرکت جسمانی
- ۲۰۸..... ۳- اختلال در تمامیت پوستی
- ۲۱۲..... ۴- عدم تحمل فعالیت
- ۲۱۳..... ۵- سقوط
- ۲۱۴..... ۶- خون‌رسانی محیطی غیر موثر
- ۲۱۶..... ۷- احتباس ادراری
- ۲۱۸..... ۸- یبوست
- ۲۲۰..... ۹- اختلال در الگوی خواب
- ۲۲۲..... ۱۰- خون‌ریزی

۲۲۳.....	۱۱- اختلال عملکرد عصبی - عروقی محیطی.....
۲۲۶.....	۱۲- در رفتگی پروتز.....
۲۳۰.....	۱۳- ترومبوز ورید عمقی.....
۲۳۲.....	۱۴- عفونت.....
۲۳۴.....	۱۵- سندرم آمبولی چربی (FES).....
۲۳۶.....	۱۶- کمبود اطلاعات.....
۲۴۱.....	ضمائم.....
۲۴۲.....	اختصارات شایع و کاربردی ارتوپدی.....
۲۴۴.....	اصطلاحات شایع و پرکاربرد ارتوپدی.....
۲۹۳.....	منابع و اخذ.....

www.ketab.ir

پیشگفتار و مقدمه مؤلف

حمد و ستایش پروردگاری را که در عظمت یکتاست و در وحدانیت بی‌همتاست. سلطنت او با عظمت و در اداره امور خلاق مقتدر و به همه مخلوقات دانا و در همه جا حاضر و ناظر و قدرت او بر همه موجودات غالب است. بزرگی که ازلی است و ستوده‌ای که زوال ندارد، آفریننده آسمان‌ها و گستراننده کیهان‌ها و فرمانروای مطلق زمین و آسمان‌هاست، منزّه و مقدس است خداوندی که فرشتگان و روح القدس همه مخلوقات اویند (خطبه رسول مکرم اسلام (ص) در روز غدیر، نهج‌الاصحاب).

علوم پزشکی عرصه پهنآوری است که روزبه‌روز در حال گسترش بوده و مملو از نادانسته‌های بسیار است و هر روز گستره بزرگ این عرصه پهن‌آور شناسایی و به اهل علم عرضه می‌شود. این امر جز در سایه کنش و حرکتجوی تلاشگرانه و پژوهشگرانه مقدور نبوده و نیست. راه دستیابی به نادانسته‌های علوم پزشکی راهی دشوار و نیازمند صبر و تحمل مشقات فراوان است؛ لذا برای هموار نمودن این راه پر سخت و خراب و ناخوشایندی‌های آن لازم است.

در طی بیش از نیم قرن که از اولین تعویض مفاصل ران می‌گذرد، این عمل جراحی توانسته میلیون‌ها نفر را در سرتاسر دنیا از بیماری‌های مزمن ران کننده مفصل ران نجات بخشیده و کیفیت زندگی به مراتب بالاتری را به آن‌ها هدیه نماید، این آلاء کیفیت زندگی تا آنجا چشمگیر می‌باشد که بسیاری از بیماران، از تعبیر تولد دوباره پس از درمان پس از عمل جراحی استفاده می‌کنند؛ به همین دلیل بسیاری از پزشکان، جراحی تعویض مفصل ران را به عنوان اعجاز کم نظیر پزشکی نوین دانسته و از آن به عنوان عمل قرن بیست و یکم یاد می‌کنند.

عوامل بسیار گسترده و متنوعی همچون آرتروز، انواع آرتريت، در رفتگی مادرزادی مفصل ران، نکروز آواسکولار، برخی انواع شکستگی مانند گردن فمور، تروماهای شدید، هم‌رها و ... منجر به تخریب مفصل ران و پیامد آن جراحی تعویض مفصل می‌شوند. در این بین مفاصل ران و زانو در زمره شایع‌ترین مفاصلی هستند که جراحی تعویض مفصل در مورد آن‌ها انجام می‌شود. از طرفی با افزایش رشد سنی جمعیت، بهبود امید به زندگی، حرکت جمعیت کشور ایران از جوان به میانسال و کهنسال، همچنین تاثیرات معجزه آسای عمل جراحی تعویض مفصل در تسکین درد، بهبود عملکرد روزانه و ارتقاء کیفیت زندگی و اقبال رو به فزون بیماران به این عمل جراحی، انتظار می‌رود تعداد اعمال جراحی تعویض مفصل ران نیز به طور سالیانه افزایش یابد.

عمل جراحی تعویض مفصل ران مستلزم برنامه‌ریزی دقیق و همکاری همه جانبه تیم پزشکی از جمله پزشک جراح، پرستار و فیزیوتراپ جهت حمایت و هدایت بیمار قبل و بعد از جراحی است، بدون شک حتی بهترین جراحی توسط حاذق‌ترین جراح، بدون مراقبت‌ها و آموزش‌های ارائه شده از سوی پرستار و تشریک مساعی بین بیمار، پزشک و پرستار منجر به نتیجه دلخواه و مطلوب نخواهد شد.

هدف از بررسی و مراقبت‌های قبل و بعد از عمل، رساندن بیمار به مطلوب‌ترین سطح سلامت در حین و بعد از عمل جراحی است و پرستار به عنوان یکی از اعضای کلیدی تیم درمان، می‌بایست از عوارض ناشی از تعویض مفصل ران آگاه بوده و بیمار را از این نظر کنترل نماید. از طرف دیگر پرستار به ارائه مراقبت بر بالین بیمار در بیمارستان محدود و معطوف نمی‌شود، بلکه پیش از آماده کردن بیمار برای ترک بخش ارتوپدی، پرستار یک برنامه آموزشی دقیق و جامع را در ارتباط مبحث مشتمل بر داروها و طریقه استفاده از آن‌ها، حرکات منظم نرمشی، استفاده از وسایل کمکی حرکتی و ... به منظور ارتقاء و تداوم فرآیند درمان و مشارکت فعال بیمار در فرآیند توانبخشی، تدبیر و به بیمار و خانواده وی ارائه داده و طی یک پروسه پویا، بازخوردهای لازم را از آن‌ها دریافت می‌نماید.

هر چند جراحی تعویض مفصل ران یک عمل ارتزانی محسوب نمی‌شود و بیمارانی که کاندید جراحی تعویض مفصل ران هستند، در واقع خود آگاهانه این مسیر را انتخاب کرده‌اند، لیکن یا به دلیل تنزل شدید کیفیت زندگی و یا به دلیل درد شدید و ویران‌گر، اجبارگونه قدم در این مسیر گذارده‌اند و با طیف وسیع و انبوهی از سوالات در مورد اقدامات قبل از عمل، پیش‌آگهی پس از عمل، ادامه درمان و مراقبت‌های پس از عمل، چگونگی رتوانی، حرکات ورزشی و ... در ذهن خود روبرو می‌شوند.

از آنجمله که حجم انبوه پرسش‌ها و نکات ناشناخته بر میزان بهره‌رسانی تشریح این بیماران می‌افزاید، از این رو مؤلف بر آن شد تا با توجه به مواردی همچون حجم بالای سوالات و ابهامات موجود در نزد بیماران ایضا کادر درمانی، پراکندگی بسیار در منابع موجود که خود بعضاً سردرگمی بیشتر بیماران و کادر درمانی را به همراه داشته و احساس جای خالی کتابی که بتواند تمامی ابهامات و پرسش‌های بیماران پیرامون این موضوع را به صورت متمرکز پوشش داده و نیازهای آموزشی پرستاران، پزشکان و دانشجویان علوم مختلف پزشکی را مرتفع سازد،

کتابی را در این حوزه به رشته تحریر در آورد؛ در واقع کتاب حاضر منبعی خواهد بود که این عزیزان را از سردرگمی برای یافتن رفرنس معتبری جهت مطالعه در این بخش رها می‌نماید.

کتاب حاضر، در واقع یک راهنمای عملیاتی مبتنی بر بالین بسیار مفید و جامع پیرامون جراحی تعویض مفصل ران می‌باشد که اطلاعات مبسوطی را در ارتباط با تقریباً تمامی شئون زندگی روزمره و فعالیت‌های یک روز عادی به شکلی ساده و سلیس به تفصیل بیان می‌کند. در این کتاب پس از پرداختن به کلیات آناتومی، معاینه و معرفی تعویض مفصل ران؛ به مهم‌ترین علائم و نشانه‌هایی که به جراحی مفصل منتج می‌شوند اشاره شده است. مهم‌ترین و شایع‌ترین اندیکاسیون‌های عمل جراحی آرتروپلاستی ران و ارائه نکات کلیدی انجام این نوع عمل در بیماری‌های خاص همچون مبتلایان به هموفیلی و مبتلایان به نارسایی کلیه به همراه روش‌های تشخیصی و تشخیص نای انتروخی آرتروز در درد مفصل لگن، از دیگر مواردی است که برای خوانندگان تبیین گردید.

در ادامه اطلاعاتی پیرامون داروها، های تایی غیرجراحی و انواع روش‌های متنوع جراحی، انواع پروتزها، مشکلات به تاخیر انداختن جراحی، فواید و عوارض تعویض مفصل ران به همراه ارائه راهکارها و مداخلات پرستاری مربوط به بستری، به حداقل رساندن و یا تشخیص به موقع این عوارض ارائه گردیده است. مهم‌ترین کتاب آموزشی مورد نیاز بیماران قبل از جراحی در دو مرحله جداگانه قبل از بستری شدن در بیمارستان؛ با تمرکز بر آماده سازی محیط منزل و بعد از بستری شدن در بیمارستان از دیگر سرفصل‌های کتاب بوده است. اصول کلیدی مراقبت‌های پرستاری بعد از جراحی به همراه مهم‌ترین نکاتی که مراقب این بیماران مدنظر داشته باشند و البته جزء مهم‌ترین دغدغه‌های ذهنی و سوالات پرستار بیمار ران نیز می‌باشد از دیگر مطالبی است که در کتاب حاضر به آن پرداخته شده است.

کتاب حاضر به مثابه یک گایدلاین همچون نقشه راه در دوران پس‌ا عمل برای بیماران به عنوان راهنمای عملی فعالیت‌های روزانه قابل بهره‌برداری می‌باشد، به‌طوری‌که جزء به جزء کارها و امورات عادی زندگی از صبح (شیوه صحیح خارج شدن از تخت‌خواب)، طرز صحیح و اصولی خوابیدن، نشستن، ایستادن، راه رفتن، استحمام، استفاده از دستشویی، پوشیدن لباس، رانندگی، چگونگی استفاده از عصا و و اگر در حالات متنوع ... تا شب (شیوه اصولی وارد شدن به تخت‌خواب)؛ با ادبیاتی ساده و ملموس برای خواننده تشریح گردیده است. معرفی ورزش‌ها و حرکات اصلاحی بلافصله، چند روز و چند هفته پس از جراحی به همراه نرمش‌های پیشرفته از

دیگر بخش‌های مفید، جذاب و بسیار کاربردی برای مراقبین بهداشتی و بیمارانی است که عمل جراحی تعویض مفصل را تجربه کرده‌اند.

در بخش پایانی کتاب، برنامه مراقبت پرستاری این بیماران با تاکید بر مهم‌ترین و شایع‌ترین تشخیص‌های پرستاری استاندارد ناندا ارائه شده است. همچنین به منظور کاربردی‌تر شدن کتاب در بخش ارتوپدی مجموعه‌ای کامل از اختصارات و اصطلاحات شایع و پرکاربرد تخصص ارتوپدی برای بهره‌مندی اساتید، علاقه‌مندان، دانشجویان و پرسنل کادر درمانی معرفی گردیده است.

بدیهی است کتاب حاضر، حاصل یک فرآیند پویا بوده و با وجود صرف وقت، نکته سنجی و تلاش مضاعف مؤلف، خالی از نقصان و اشکال نخواهد بود، لیکن قدمی است هرچند کوتاه در راه کمک به پژوهشگران و مشتاقان پویندگی. در اینجا بر خود لازم می‌دانم متواضعانه برای اصلاح و تذکرات حکیمانه دسب نیاز به سوی اساتید، پیشکسوتان و دانش‌پژوهانی که این کتاب را مطالعه می‌نمایند، دراز کرده باشند با نمایم که مؤلف را از راهنمایی‌های گرانقدر خود محروم ننمایند. امید است با عنایات خدایوند متعال، این اثر در ایجاد انگیزه به دانش‌پژوهان عزیز، گامی هرچند کوچک، لیکن قابل قبول داشته و بتواند پاسخگوی بخشی از نیازهای پزشکان، پرستاران و دانش‌پژوهان فرهیخته و عزیز شد. از این رهگذر خدمتی هرچند اندک به مراقبت از بیماران و ارتقای سطح دانش پزشکی پرستاری کشور نماید.

در خاتمه وظیفه خود می‌دانم که سپاس قلبی خود را از زحمات مدیریت محترم انتشارات وزین مانی جناب آقای شریفی و پرسنل محترم انتشارات این انتشارات، توفیقات روزافزون این عزیزان را از درگاه خداوند متعال مسئلت نمایم. همچنین سپاس بی‌دریغ خود را به تمامی کسانی که پیوسته با تقاضاها و راهنمایی‌های خود، بنده را در پیمودن این مسیر پر مشقت، دلگرم نموده‌اند، تقدیم می‌نمایم.

و من لکّه توفیق

امیر موسی رفهانی

تابستان ۱۳۹۷ هجری قمری شیراز